

UOT 634.8

M.Z.İsmaylova
AMEA akad. H.Ə.Əliyev adına Coğrafiya İnstitutu
mehmansure@mail.ru

ÜZÜMÇÜLÜYÜN İNKİŞAFINDA LƏNKƏRAN-ASTARA İQTİSADI-COĞRAFI RAYONUNUN AZƏRBAYCANDA YERİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Açar sözlər: *iqtisadi-coğrafi rayon, üzümçülük, torpaq örtüyü, aqroiqlim ehtiyatları, Dövlət Proqramları, kənd təsərrüfatı məhsulu*

Məqalə üzümçülüyn inkişafında Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunun Azərbaycanda yerinin qiymətləndirilməsinə həsr edilmişdir. Üzümçülük sahəsinin inkişafında Lənkəran-Astara regionunun Azərbaycanda yeri SSRİ və müstəqillik dövrləri üzrə təhlil olunmuşdur. Məqalədə Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunun təbii şəraiti üzümçülüyn inkişafı baxımından qiymətləndirilmiş, üzümçülük təsərrüfatı SSRİ və müstəqillik dövrləri üzrə müqayisəli şəkildə təhlil edilmişdir. Üzüm əkmələri, yığım və məhsuldarlıq üzrə göstəricilərin dinamikası araşdırılaraq, regiona daxil olan hər bir inzibati rayonun inkişaf imkanları göstərilmişdir. Məqalədə regionların iqtisadi inkişafında mövcud olan kəskin fərqin aradan qaldırılmasını və regional tarazlığın əldə olunmasını təmin etməyə istiqamətlənən regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramının bütün iqtisadi rayonlar üzrə təhlili aparılmışdır. Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunda kənd təsərrüfatının, xüsusilə üzümçülüyn prioritet sahə olduğunu nəzərə alaraq, əsaslandırılmış təkliflər verilmişdir.

M.З.Исмаилова

ОЦЕНКА РОЛИ ЛЯНКЯРАН-АСТАРИНСКОГО ЭКОНОМИКО-ГЕОГРАФИЧЕСКОГО РАЙОНА В РАЗВИТИИ ВИНОГРАДАРСТВА В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Ключевые слова: *экономико-географический район, виноградарство, почвенный покров, агроклиматические ресурсы, Государственные Программы, сельскохозяйственная продукция*

Статья посвящена оценке роли Лянкяран-Астаринского экономико-географического района Азербайджана в развитии виноградарства. Проанализировано роль Лянкяран-Астаринского региона в Азербайджане в развитии виноградарства в годы СССР и за период независимости. В статье дается оценка природных условий Лянкяран-Астаринского экономико-географического района с точки зрения развития виноградарства, сравнительно анализа виноградарства в СССР и периода независимости. Изучена динамика показателей посадки, сбора и урожайности винограда, показаны возможности

развития каждого административного района, входящего в состав региона. В статье анализируются Государственные программы социально-экономического развития регионов для всех экономических регионов, направленные на устранение резких различий в экономическом развитии регионов и достижение регионального баланса. Были внесены обоснованные предложения, учитывая, что сельское хозяйство, особенно виноградарство, является приоритетным направлением в Лянкяран-Астаринском экономико-географическом районе.

M.Z.İsmayılova

ASSESSMENT OF THE PLACE OF LANKARAN-ASTARA ECONOMIC-GEOGRAPHICAL REGION IN THE DEVELOPMENT OF VITICULTURE IN AZERBAIJAN

Keywords: *economic-geographical region, viticulture, land cover, agro-climatic resources, State Programs, agricultural products*

The article is devoted to the assessment of the place of Lankaran-Astara economic-geographical region in the development of viticulture in Azerbaijan. The place of Lankaran-Astara region in the development of viticulture in Azerbaijan was analyzed in the period of the USSR and the period of independence. The article provides an assessment of the natural conditions of the Lankaran-Astara economic and geographical region from the point of view of the development of viticulture, a comparative analysis of viticulture in the USSR and the period of independence. The dynamics of the indicators of planting, harvesting and productivity of grapes have been studied the possibilities for the development of each administrative region, being a part of the region are indicated. The article analyzes the State programs of socio-economic development of regions for all economic regions, aimed at eliminating sharp differences in the economic development of regions and achieving regional balance. Reasonable proposals were made, as mentioned that agriculture, particularly viticulture, is a priority in the Lankaran-Astara economic and geographical region.

Azərbaycanda üzümçülük daha çox investisiya cəlb edən sahə kimi çoxillik əkmələrin strukturunda fərqlənir. İqtisadi fəaliyyət növlərinin tərkibində yaradılmış əlavə dəyərə malik və iqtisadi rentabelli sahə kimi üzümçülük, yeni iş yerlərinin yaradıcısı kimi seçilir.

Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonu üzümçülüyn inkişafı baxımından əlverişli təbii şəraitə malikdir. Belə ki, region ərazisində yayılan torpaq tipləri, həmçinin su və aqroiqlim ehtiyatları üzüm əkinlərində müsbət qiymətləndirilir. Regionda üzüm əsasən Cəlilabad, Lənkəran və Masallı rayonlarında becərilir (Astarada qismən).

Lənkəran-Astarada düzənlikdə geniş yayılmış boz-qəhvəyi torpaqların tip və yarım tiplərinə ərazinin şimal bölgəsində əsasən Cəlilabad və qismən isə Masallı rayonlarında rast gəlinir. Əsasən taxılçılığın və üzümçülüyn inkişaf

etdirilməsi üçün ən münbit torpaqlardan hesab olunur və sahəsi 97,2 min ha olmaqla, ümumi düzən torpaqlarının təqribən 49,1%-ni əhatə edir. Lənkəran ovalığında geniş sahələrdə yayılmış şabalıdı, boz, çəmən-boz, allüvial-çəmən və bataqlı torpaqlar hazırda müxtəlif kənd təsərrüfatı bitkiləri altında əkib becərilir [4, s.377].

Lənkəran regionu Azərbaycanın başqa regionları ilə müqayisədə sıx çay şəbəkəsi ilə fərqlənir. Bu regionda mənbəyi Talış dağlarının suayrıcısında yerləşən böyük çaylar azdır. Alçaqdağlıq Alaşar-Burovar silsiləsindən başlanan onlarla qısa çaylar isə ərazinin hidroqrafiya şəbəkəsinin mühüm tərkib hissəsi olmaqla, onun sıxlığını artırır. Regionun böyük çayları Bolqarçay, Viləşçay, Lənkərançay və Astarəçaydır [5, s.187].

Kənd təsərrüfatının inkişafında mühüm əhəmiyyət kəsb edən aqroiqlim ehtiyatları Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonu üzrə təhlil edilmişdir. Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunda aqroiqlim ehtiyatlarından – ümumi radiasiyanın illik miqdarında Cəlilabad, radiasiya balansının illik miqdarında Lənkəran, havanın orta illik temperaturunda Lənkəran, Masallı, torpaq səthinin orta illik temperaturunda Masallı, 5⁰C-dən yuxarı olan temperaturun illik miqdarında Masallı, 10⁰C-dən yuxarı olan temperaturun illik miqdarında Lənkəran, havanın orta illik nisbi rütubətində Lənkəran, yağıntıların illik miqdarında Lənkəran, qarla örtülü günlərin sayında Cəlilabad, dolu düşən günlərin sayında Cəlilabad rayonları fərqlənir (Cədvəl 1).

Cədvəl 1.

Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunda aqroiqlim ehtiyatlarının paylanması

	Lənkəran	Masallı	Cəlilabad
Ümumi radiasiyanın illik miqdarı, kkal/sm ²	129,5	130,3	130,7
Radiasiya balansının illik miqdarı, kkal/sm ²	59,3	52,7	47,7
Havanın orta illik temperaturu, ⁰ C	14,0	14,0	13,9
Torpaq səthinin orta illik temperaturu, ⁰ C	16	17	16
5 ⁰ -dən yuxarı olan temperaturun illik miqdarı	4870	4872	4842
10 ⁰ -dən yuxarı olan temperaturun illik miqdarı	4275	4365	4344
Birinci payız şaxtasının orta tarixi	08.12	30.11	30.11
Axırıncı yaz şaxtasının orta tarixi	10.03	28.03	24.03
Havanın orta illik nisbi rütubəti, %	79	78	76
Yağıntıların illik miqdarı, mm	1402	633	520
Qarla örtülü günlərin sayı	13	14	15
Dolu düşən günlərin sayı	0,4	0,2	0,5

[2] **Mənbə:** Hacıyev Q.Ə., Rəhimov V.Ə. Azərbaycan SSR inzibati rayonlarının iqlim səciyyəsi. Bakı: Elm, 1977, 270 s.

Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunun ümumi respublika üzrə əkmələrin sahəsində payı 1965-ci ildə 10,4%, 1975-ci ildə 16,5%, 1985-ci ildə isə 14,7% olmuşdur. Bu pay 1965-1975-ci illərdə 6,1% artmış, 1975-1985-ci illərdə isə 1,8% azalmışdır. Əkmələrin 1965-ci ildə 21,3%-i, 1975-ci ildə 53,5%-i və 1985-ci ildə 79,9%-i bar verən yaşda olmuşdur.

1965-ci ildə iqtisadi-coğrafi rayon üzrə əkmələrin sahəsində Astara 0,04%, Cəlilabad 90,6%, Lerik 0,05%, Lənkəran 8,1%, Masallı 1,1%, Yardımlı 0,01%; 1975-ci ildə Astara 0,2%, Cəlilabad 93,8%, Lerik 1,8%, Lənkəran 2,6%, Masallı 0,1%, Yardımlı 1,4%; 1985-ci ildə Cəlilabad 74,0%, Lerik 8,1%, Lənkəran 2,9%, Masallı 7,9%, Yardımlı 6,8% paya malik olmuşlar (Cədvəl 2).

Cədvəl 2.

SSRİ dövründə Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunda üzüm əkini sahələrinin inkişaf dinamikası

İnzibati rayonların adları	Əkmələrin sahəsi, ha			Ondan bar verən yaşda, ha		
	i l l ə r					
	1965	1975	1985	1965	1975	1985
Astara	4	8	-	4	8	-
Cəlilabad	7587	25533	27577	1274	13874	20330
Lerik	5	508	3050	3	-	3050
Lənkəran	678	713	1096	447	649	1070
Masallı	93	49	2973	57	49	2831
Yardımlı	1	400	2556	1	-	2484
Region	8368	27211	37252	1786	14580	29765
Azərbaycan	79870	164556	252737	32026	95102	205507

[7] **Mənbə:** Сельское хозяйство Азербайджанской ССР. Государственный Комитет Азербайджанской ССР по Статистике. Статистический Сборник, часть II. Баку, 1987, 472 с.

Əkmələrin bar verən yaşda olan payları 1965-ci ildə Astarada 100%, Cəlilabadda 16,7%, Lerikdə 60%, Lənkəranda 65,9%, Masallıda 61,2%, Yardımlıda 100%; 1975-ci ildə Astarada 100%, Cəlilabadda 54,3%, Lənkəranda 91%, Masallıda 100%; 1985-ci ildə Cəlilabadda 73,7%, Lerikdə 100%, Lənkəranda 97,6%, Masallıda 95,2%, Yardımlıda 97,1% olmuşdur.

1965-1975-ci illərdə Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunda əkmələrin sahəsi 18843 ha, 1975-1985-ci illərdə 10041 ha artıb. 1965-1975-ci illərdə əkmələrin sahəsi Astarada 4 ha, Cəlilabadda 17946 ha, Lerikdə 503 ha, Lənkəranda 35 ha, Yardımlıda 399 ha artmış, Masallıda 44 ha azalmışdır. 1975-1985-ci illərdə isə əkmələrin sahəsi Cəlilabadda 2044 ha, Lerikdə 2542 ha, Lənkəranda 383 ha, Masallıda 2924 ha, Yardımlıda 2156 ha artmışdır.

Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunun ümumi respublika üzrə yığımda payı 1965-ci ildə 5,5%, 1975-ci ildə 16,1%, 1985-ci ildə isə 15,9% olmuşdur. Bu pay 1965-1975-ci illərdə 10,6% artmış, 1975-1985-ci illərdə isə 0,2% azalmışdır.

1965-ci ildə iqtisadi-coğrafi rayon üzrə ümumi yığımda Astara 0,2%, Cəlilabad 64,8%, Lənkəran 33,9%, Masallı 0,9%; 1975-ci ildə Astara 0,02%, Cəlilabad 96,0%, Lənkəran 3,8%, Masallı 0,08%; 1985-ci ildə Cəlilabad 80,3%, Lerik 4,1%, Lənkəran 2,9%, Masallı 9,8%, Yardımlı 2,6% paya malik olmuşlar.

1965-1975-ci illərdə Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunda ümumi yığım 93978 ton, 1975-1985-ci illərdə 158843 ton artıb. 1965-1975-ci illərdə ümumi yığım Astarada 13 ton, Cəlilabadda 92523 ton, Lənkəranda 1426 ton, Masallıda 16 ton, 1975-1985-ci illərdə isə Cəlilabadda 111755 ton, Lənkəranda 3753 ton, Masallıda 25506 ton artmışdır (Cədvəl 3).

Cədvəl 3.

SSRİ dövründə Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunda üzüm yığımı və məhsuldarlığın inkişaf dinamikası

İnzibati rayonların adları	Ümumi yığım, ton			Məhsuldarlıq, sent/ha		
	i l l ə r					
	1965	1975	1985	1965	1975	1985
Astara	16	29	-	39,6	36,3	-
Cəlilabad	4771	97294	209049	37,0	67,4	102,6
Lənkəran	2496	3922	7675	55,2	60,4	71,7
Masallı	72	88	25594	12,5	18,0	90,3
Region	7355	101333	260176	36,075	45,525	65,66
Azərbaycan	131807	627658	1631922	40,6	64,1	78,6

[7] **Mənbə:** Сельское хозяйство Азербайджанской ССР. Государственный Комитет Азербайджанской ССР по Статистике. Статистический Сборник, часть II. Баку, 1987, 472 стр.

1965-1975-ci illərdə Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunda məhsuldarlıq 9,4 sent/ha, 1975-1985-ci illərdə 20,1 sent/ha artıb. 1965-1975-ci illərdə məhsuldarlıq Astarada 3,3 sent/ha azalmış, Cəlilabadda 30,4 sent/ha, Lənkəranda 5,2 sent/ha, Masallıda 5,5 sent/ha artmışdır. 1975-1985-ci illərdə isə Cəlilabadda 35,2 sent/ha, Lənkəranda 11,3 sent/ha, Masallıda 72,3 sent/ha artmışdır.

Məhsuldarlığın orta respublika göstəricisi ilə müqayisədə Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunda 1965-ci ildə 4,5 sent/ha, 1975-ci ildə 18,5 sent/ha, 1985-ci ildə 12,9 sent/ha aşağı rəqəmlər qeydə alınıb.

Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunun ümumi respublika üzrə əkmələrin sahəsində payı 2000-ci ildə 2,7%, 2010-cu ildə 11,2%, 2020-ci ildə

isə 10,1% olmuşdur. Əkmələrin 2000-ci ildə 100%-i, 2010-cu ildə 59,4%-i və 2020-ci ildə 99,3%-i bar verən yaşda olmuşdur.

2000-ci ildə iqtisadi-coğrafi rayon üzrə əkmələrin sahəsində Astara 0,5%, Lənkəran 94%, Masallı 5,4%; 2010-cu ildə Astara 0,2%, Cəlilabad 87%, Lənkəran 11,5%, Masallı 1,2%; 2020-ci ildə Astara 0,3%, Cəlilabad 86,1%, Lənkəran 12,3%, Masallı 0,9%, Yardımlı 0,2% paya malik olmuşlar.

Əkmələrin bar verən yaşda olan payları 2000-ci ildə Astara, Lənkəran və Masallıda 100%; 2010-cu ildə Astarada 75%, Cəlilabadda 58,8%, Lənkəranda 59%, Masallıda 100%; 2020-ci ildə Astarada 78%, Cəlilabad və Lənkəranda 100%, Masallıda 62,5% olmuşdur (Cədvəl 4).

Cədvəl 4.

Müstəqillik dövründə Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunda üzüm əkini sahələrinin inkişaf dinamikası

İnzibati rayonların adları	Əkmələrin sahəsi, ha			Ondan bar verən yaşda, ha		
	i l l ə r					
	2000	2010	2020	2000	2010	2020
Astara	2,0	4,0	5,0	2,0	3,0	3,9
Cəlilabad	-	1507,0	1401,0	-	887,0	1401,0
Lənkəran	364,0	200,0	200,0	364,0	118,0	200,0
Masallı	21,0	21,0	16,0	21,0	21,0	10,0
Region	387,0	1732,0	1626,0	387,0	1029,0	1614,9
Azərbaycan	14218,0	15436,3	16068,4	13879,0	11166,3	14910,8

[1] **Mənbə:** Azərbaycanın kənd təsərrüfatı. ARDSK. Bakı, 2021, 773 s.

İqtisadi-coğrafi rayonda əkmələrin sahəsi 2000-2010-cu illərdə 1345 ha artmış, 2010-2020-ci illərdə isə 106 ha azalmışdır. 2000-2010-cu illərdə əkmələrin sahəsi Astarada 2 ha artmış, Lənkəranda 164 ha azalmışdır. 2010-2020-ci illərdə isə əkmələrin sahəsi Astarada 1 ha artmış, Cəlilabadda 106 ha, Masallıda 4 ha azalmışdır.

Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunun ümumi respublika üzrə yığımda payı 2000-ci ildə 1,6%, 2010-cu ildə 4,1%, 2020-ci ildə isə 11,8% olmuşdur. Bu pay 2000-2010-ci illərdə 2,5%, 2010-2020-ci illərdə isə 7,7% artmışdır.

2000-ci ildə iqtisadi-coğrafi rayon üzrə ümumi yığımda Astara 1,8%, Cəlilabad 84,1%, Lənkəran 1,2%, Masallı 12,7%; 2010-cu ildə Astara 0,3%, Cəlilabad 78,9%, Lənkəran 7%, Masallı 13,6%; 2020-ci ildə Astara 0,1%, Cəlilabad 93,1%, Lənkəran 2,4%, Masallı 4,3%, Yardımlı 0,01% paya malik olmuşlar (Cədvəl 5).

Cədvəl 5.

Müstəqillik dövründə Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunda üzüm yığımı və məhsuldarlığın inkişaf dinamikası

İnzibati rayonların adları	Ümumi yığım, ton			Məhsuldarlıq, sent/ha		
	i l l ə r					
	2000	2010	2020	2000	2010	2020
Astara	23,0	20,6	25,1	115,0	68,7	64,4
Cəlilabad	1065,0	4260,0	22900,0	-	47,8	113,7
Lənkəran	16,0	378,5	592,2	-	29,5	29,3
Masallı	162,0	736,0	1065,0	47,0	92,9	246,0
Region	1266,0	5395,1	24586,5	3,2	46,7	103,9
Azərbaycan	76933,0	129536,4	208019,1	35,8	74,7	99,4

[1] **Mənbə:** Azərbaycanın kənd təsərrüfatı. ARDSK. Bakı, 2021, 773 s.

2000-2010-cu illərdə Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunda ümumi yığım 4129,1 ton, 2010-2020-ci illərdə 19191,4 ton artıb. 2000-2010-cu illərdə ümumi yığım Astarada 2,4 ton azalmış, Cəlilabadda 3195 ton, Lənkəranda 362,5 ton, Masallıda 574 ton artmışdır. 2010-2020-ci illərdə isə Astarada 4,5 ton, Cəlilabadda 18640 ton, Lənkəranda 213,7 ton, Masallıda 329 ton artmışdır.

2000-2010-cu illərdə Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunda məhsuldarlıq 43,5 sent/ha, 2010-2020-ci illərdə 57,2 sent/ha artıb. 2000-2010-cu illərdə məhsuldarlıq Astarada 46,3 sent/ha azalmış, Masallıda 45,9 sent/ha artmışdır. 2010-2020-ci illərdə isə Astarada 4,3 sent/ha, Lənkəranda 0,2 sent/ha azalmış, Cəlilabadda 65,9 sent/ha, Masallıda 153,1 sent/ha artmışdır.

Məhsuldarlığın orta respublika göstəricisi ilə müqayisədə Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunda 2000-ci ildə 32,6 sent/ha, 2010-cu ildə 28 sent/ha aşağı, 2020-ci ildə isə 4,5 sent/ha yuxarı rəqəmlər qeydə alınıb.

Üzümçülüklə bağlı problemlərin həlli, üzümçülük və şarabçılığın kompleks inkişafını təmin etmək məqsədilə “2012-2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında üzümçülüyün inkişafına dair Dövlət Proqramı” hazırlanmışdır. Üzümçülüyün inkişafına dair Dövlət Proqramının məqsədi əhalinin təzə və keyfiyyətli süfrə üzümünə olan tələbatının ödənilməsi, şarabçılıq və üzüm emalı müəssisələrinin xammal təminatının yaxşılaşdırılması, şarab və üzüm məhsullarının ixracının artırılması üçün ölkədə üzümçülüyün inkişafını stimullaşdırmaqdan ibarətdir [6].

“Regionların 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”nda üzümçülük, tingçilik və digər kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və emalının dəstəklənməsi məqsədilə Abşeron iqtisadi rayonunda Abşeron, Aran iqtisadi rayonunda Beyləqan, Göyçay, Kürdəmir, Sabirabad və Salyan, Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonunda Ağsu, Qobustan, İsmayilli və Şamaxı,

Lənkəran-Astara iqtisadi rayonunda Cəlilabad və Masallı, Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonunda Füzuli və Tərtər, Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonunda Qəbələ, Oğuz və Şəki, Gəncə-Qazax iqtisadi rayonunda Ağstafa, Göygöl, Qazax, Samux, Şəmkir və Tovuz rayonlarında sənaye və kənd təsərrüfatı istehsalının genişləndirilməsi tədbirləri Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinə tapşırılmışdır. Naxçıvan MR iqtisadi rayonunda üzümçülük plantasiyalarının salınmasının dəstəklənməsi Naxçıvan Muxtar Respublikasının Nazirlər Kabinetinə həvalə edilmişdir [3, s.115-116].

Üzümçülüyn inkişafında Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonuna daxil olan inzibati rayonların Azərbaycanda yerinin SSRİ (1965, 1975 və 1985-ci illər) və müstəqillik (2000, 2010 və 2020-ci illər) dövrü üzrə qiymətləndirilməsi aparılmışdır. SSRİ dövründə 1965-ci ildə üzüm əkinini və yığımına görə Cəlilabad 2-ci (Şamaxıdan sonra), 1975 və 1985-ci illərdə üzüm əkinini və yığımına görə Cəlilabad 1-ci yerdə olmuşdur. Müstəqillik dövründə 2000-ci ildə üzüm əkininə görə Lənkəran 2-ci (Xaçmazdan sonra), üzüm yığımına görə Cəlilabad 2-ci (Xaçmazdan sonra), 2010-cu ildə üzüm əkininə görə Cəlilabad 1-ci, üzüm yığımına görə Cəlilabad 2-ci (Şəmkirdən sonra), 2020-ci ildə üzüm əkininə görə Cəlilabad 2-ci (Şamaxıdan sonra), üzüm yığımına görə Cəlilabad 2-ci (Şəmkirdən sonra) yerdə qərarlaşmışdır. Təhlillərdən görüldüyü kimi üzümçülüyn inkişafına görə Cəlilabad rayonu nəinki Lənkəran-Astara regionunda, həmçinin Azərbaycanda fərqlənir.

2020-ci ildə Azərbaycanda 16068,4 ha üzüm əkmələrində Bakı 8%, Naxçıvan 9,4%, Abşeron-Xızı 1%, Dağlıq Şirvan 19,6%, Gəncə-Daşkəsən 12,2%, Qarabağ 1%, Qazax-Tovuz 13,2%, Quba-Xaçmaz 4,9%, Lənkəran-Astara 10,1%, Mərkəzi Aran 3,8%, Mil-Muğan 1,3%, Şəki-Zaqatala 5,9%, Şərqi Zəngəzur 0,1%, Şirvan-Salyan 8,8% paya malik olmuşdur. 2020-ci ildə Azərbaycanda 208019,1 ton üzüm yığımında Bakı 7,3%, Naxçıvan 8,1%, Abşeron-Xızı 0,4%, Dağlıq Şirvan 9,4%, Gəncə-Daşkəsən 9,8%, Qarabağ 3,9%, Qazax-Tovuz 28,4%, Quba-Xaçmaz 3,5%, Lənkəran-Astara 11,8%, Mərkəzi Aran 3,1%, Mil-Muğan 3%, Şəki-Zaqatala 5,1%, Şərqi Zəngəzur 0,09%, Şirvan-Salyan 5,4%-lə fərqlənmişdir. Üzümçülük təsərrüfatında iqtisadi-coğrafi rayonların respublikada pay göstəricilərini təhlil etsək, Lənkəran-Astara regionunun üzüm əkmələrində 4-cü (Dağlıq Şirvan, Qazax-Tovuz və Gəncə-Daşkəsəndən sonra), üzüm yığımında isə 2-ci (Qazax-Tovuzdan sonra) yerdə olduğunu görürük.

Yuxarıda yazılanları hakim tutaraq, üzümçülüyn inkişafına görə Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunun Azərbaycanda yerinin qiymətləndirilməsinə dair aşağıdakı nəticələrə gəlmək olar:

- regionun təbii şəraiti üzümçülüyn inkişafı baxımından qiymətləndirilmiş və ərazinin əlverişliliyi müəyyən olunmuşdur;

- Azərbaycanda üzümçülükə bağlı problemlərin həllinə istiqamətlənmiş “Üzümçülüynün inkişafına dair Dövlət Proqramı” və “Regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı” əsaslandırılmışdır;
- Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunun üzüm əkini və yığımına görə SSRİ və müstəqillik dövrü üzrə Azərbaycanda yeri qiymətləndirilmiş, regiona daxil olan Cəlilabad rayonunun üstün mövqeyə malik olması müəyyən edilmişdir;
- Lənkəran-Astara iqtisadi-coğrafi rayonunda üzüm əkmələrinin sahəsi, üzüm yığımı və məhsuldarlıq göstəricisi SSRİ və müstəqillik dövrləri üzrə statistik məlumatlar əsasında təhlil edilmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycanın kənd təsərrüfatı. ARDSK. Bakı, 2021, 773 s.
2. *Hacıyev Q.Ə., Rəhimov V.Ə.* Azərbaycan SSR inzibati rayonlarının iqlim səciyyəsi. Bakı: Elm, 1977, 270 s.
3. *İsmayılova M.Z.* Azərbaycan regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramlarında üzümçülüynün perspektiv inkişafı // Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi, Bakı Dövlət Universiteti “Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad olunmuş ərazilərində davamlı inkişafın coğrafi problemləri” mövzusunda Respublika elmi-praktik konfransın materialları. Bakı - 24 noyabr 2021, s. 113-117.
4. *Məmmədov Q.Ş.* Azərbaycanın torpaq ehtiyatlarından səmərəli istifadənin sosial-iqtisadi və ekoloji əsasları. Bakı: Elm, 2007, 856 s.
5. *Müseyyibov M.A.* Azərbaycanın fiziki coğrafiyası. Bakı: Maarif, 1998, 400 s.
6. “2012-2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında üzümçülüynün inkişafına dair” Dövlət Proqramı www.e-qanun.az
7. Сельское хозяйство Азербайджанской ССР. Государственный Комитет Азербайджанской ССР по Статистике. Статистический Сборник, часть II. Баку, 1987, 472 с.

Redaksiyaya daxil olub 18.05.2022